

на прикладах шкільної та позашкільної освіти. Цілком виправданою є авторська увага до таких важливих аспектів теми, як традиційні національні свята і зміни в їхньому змісті, сюжети про пролетарський фольклор. Важливим є висновок, що національна ідентичність стала наслідком взаємодії різних ідеологічних форм і структур, зокрема, комуністичної та націоналістичної.

Новітнім в історіографії є окремий розділ посібника про суспільно-політичну різновекторність шкільних підручників. Такий крок авторів є виправданим, оскільки і на сьогоднішній день саме галузь створення підручників займає важливу нішу в освітній сфері та у процесах формування нації загалом. Національна спадщина підручничкового фонду станом на початок 20-х років ХХ ст. відображала всю гостроту національного питання в часи Російської та Австро-Угорської імперій, а також в роки національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр. Упродовж 1921 – 1934 рр. відбувся складний процес еволюції змісту підручників від національного до змішаного, а потім – радянського.

Навчальний посібник сприятиме поглибленню розуміння процесу становлення національної школи і його ролі в націотворенні, а також систематизації досвіду українського підручничкотворення. Характерною рисою рецензованого дослідження є наповненість тексту численними статистичними даними, фактичним матеріалом, частина з яких подана в таблицях, що значно покращує сприйняття проблеми в цілому. На нашу думку, розглядувана праця буде корисною не лише для науковців і студентів-істориків, а й допоможе вчителям загальноосвітніх шкіл та всім, хто цікавиться історією національної освіти, внести частку свого серця й розуму в процес українського націотворення в сучасних умовах.

**Володимир Бех
(Київ)**

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ВІДОБРАЖЕННЯ ТІЛЕСНОСТІ В СОЦІОГУМАНІСТАРИСТИЦІ

Серед нових видань нашу увагу привернула монографія Потапенка Я.О. «Дослідження соматичного буття людини в соціогуманітарних студіях кінця ХІХ – початку ХХІ ст.: становлення і розвиток наукових напрямків та концепцій. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2012. – 420 с.».

Парадигмальний поворот у сучасній історичній науці, пов'язаний з «історіографічною революцією» та стрімкою активізацією міждисциплінарних досліджень, змушує до динамічного пошуку нових теоретико-методологічних підходів, гносеологічних моделей та епістемологічних стратегій. З огляду на вказану обставину мусимо констатувати, що рецензоване дослідження є доволі актуальним і заслуговує на належну увагу фахівців різних спеціальностей, адже в ньому комплексно проаналізовано специфіку становлення «дискурсу тілесності» в новітній соціогуманістаристиці, простежено головні тенденції розвитку і трансформації соматичних уявлень та вивчення тілесних практик, котрі стали домінуючими у філософії, антропології, соціології та історії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Опрацювавши значний масив джерел та наукових матеріалів, залучивши до свого теоретичного інструментарію популярні в англо-американській історіографії методи наукового пошуку, Я. Потапенко запропонував власну концепцію генези та змін парадигм

осмислення тілесності людини в соціогуманістаристиці пізньомодерної та постмодерної доби, зумів виявити суспільно-історичні та загальнокультурні передумови формування цих парадигм.

Варто наголосити, що автору вдалося дослідити головні причини «повороту до тіла» у філософії, соціології, культурології та історії ХХ ст., а також розглянути важливі наукові та соціальні чинники, котрі суттєво стимулювали зростання інтересу до соматичної тематики на початку ХХІ ст. В монографії, яка складається з шести розділів, охоплено усі базові аспекти досліджуваної проблеми, вперше у вітчизняній історичній науці виявлено історичні особливості та соціокультурні контексти вивчення тілесності людини через призму міждисциплінарних напрямків, котрі плідно розвиваються в загальному руслі сучасного гуманітарного знання.

На особливу увагу заслуговує також той факт, що автором здійснено спробу структурно-історичного аналізу тематичної класифікації та дисциплінарної спеціалізації дослідження соматичних аспектів людського буття в межах соціогуманістаристики від кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. Демонструючи широку загально – філософську ерудицію і застосувавши системний та міждисциплінарний підходи, автор сформулював власну позицію щодо цілого ряду доволі складних і дискусійних питань з історії науки. Зокрема, у висновках він стверджує: попри значний інтерес до соціокультурних вимірів тілесності людини в науковій думці ХХ ст., соматична аналітика досі не здобула належного осмислення, систематизації та концептуалізації в царині гуманітарного знання на Заході та на «пострадянських» теренах.

Іншою важливою ознакою рецензованої монографії є самостійний і творчий характер мислення її автора, вміння проводити глибокі паралелі і встановлювати смислові зв'язки між віддаленими, на перший погляд, явищами і поняттями. Саме завдяки зазначеній обставині вдалося простежити еволюцію та інтелектуальні взаємовпливи теорій, концепцій і оригінальних ідей, пов'язаних з дослідженням людської тілесності як явища, тотально маркованого символічними, соціальними і культурно-історичними сенсами та означниками.

У цілому, рецензована монографія становить помітне явище в соціогуманістаристиці і сприятиме поглибленню наших знань про самих себе.

Олександр Гуржій
(Київ)

НОВЕ СЛОВО З ІСТОРІЇ ПРИРОДНИЧОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

Українського читача безумовно зацікавить монографія Куйбіди В.В. «Розвиток природничої науки і термінології в Україні: шлях крізь епохи (ХVІІ – початок ХХІ ст.). – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2012. – 372 с.».

У монографії Куйбіди В.В. правомірно виділено п'ять історіографічних етапів досліджень еволюції наукової думки про становлення, спільний розвиток, взаємовідношення природничої науки, наукової і народної термінології на теренах України: I етап охоплює ХVІІ – початок ХІХ ст.; II етап – середина ХІХ – початок ХХ ст.; III етап – перша третина ХХ ст.; IV етап – 30 – 90-і рр. ХХ ст.; сучасний етап з 1991 р.. Належним чином досліджено також становлення та розвиток наукової і народної термінології в ХVІІ – на початку ХХІ ст.